

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMIENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

Área Sanitaria de Ferrol

GALEGO

DATA APROBACIÓN		RESPONSABLE
18/12/2024		COMISIÓN DIRECCIÓN
CONTROL DE CAMBIOS		
VERSIÓN	DATA	MODIFICACIÓN
PRÓXIMA REVISIÓN		DECEMBRO - 2026

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

TÁBOA DE CONTIDO

1. INTRODUCCIÓN	3
2. OBXECTIVOS	4
2.1 OBXECTIVO XERAL	4
2.2. OBXECTIVOS ESPECÍFICOS	4
3. ÁMBITO DE APLICACIÓN	4
3.1. ÁMBITO ASISTENCIAL	4
3.2. POBOACIÓN DIANA	4
3.3. CRITERIOS DE INCLUSIÓN.....	4
3.4. CRITERIOS DE EXCLUSIÓN	5
4. DEFINICIÓNS	5
5. DESENVOLVEMENTO	6
5.1. INFORMACIÓN Á GESTANTE E ACOMPAÑANTE.....	6
5.2 CPP EN ÁREA DE PARTOS	6
5.3. CONTINUIDADE CPP NO POSTOPERATORIO INMEDIATO	9
6. FASES DE IMPLEMENTACIÓN	10
6.1. MEDIOS MATERIAIS.....	11
6.2. REQUISITOS DE PERSOAL	12
7. AVALIACIÓN E SEGUIMIENTO	12
7.1. INDICADORES.....	12
8. AUTORES	14

ANEXO I : DOCUMENTO INFORMATIVO SOBRE CESÁREA CON ACOMPAÑAMENTO E CONTACTO PEL CON PEL

ANEXO II: AUTORIZACIÓN PARA ACOMPAÑAMENTO

ANEXO III: FOLLA REXISTRO

TÁBOA1

1. INTRODUCCIÓN

A cesárea é un procedemento cirúrxico que, aínda que moitas veces é necesario por motivos médicos, pode crear unha experiencia emocional e física importante tanto para a nai como para o recentemente nado. Neste contexto, a cesárea acompañada e a práctica do contacto pel con pel continuado xorden como prácticas fundamentais que buscan humanizar o proceso de parto, favorecendo o benestar de ambos.

Unha cesárea acompañada permite que a parella da muller ou persoa de elección estea presente durante o procedemento, proporcionando apoio emocional e reducindo a ansiedade da nai. Esta presenza non só fortalece o vínculo familiar dende o primeiro momento, senón que tamén pode influír positivamente na recuperación postoperatoria.

Por outra banda, o contacto pel con pel, que comeza inmediatamente despois do nacemento, é fundamental para favorecer a conexión entre a nai e o bebé e ten grandes beneficios:

- Permite unha adecuada transición do recentemente nado, favorecendo a adaptación fisiolóxica á vida extrauterina con rápida melloría da osixenación, regulación da súa temperatura corporal e diminución do gasto enerxético.
- Confirma unha maior probabilidade de éxito da lactación materna, aumenta o nivel de oxitocina con efecto antiestrés na nai e mellora da contractilidade uterina e a execución de calostro.
- Mellora o vínculo afectivo nai/fillo.
- Facilita o desenvolvemento dun comportamento de protección e un sentimento de capacidade da nai para coidar do seu fillo.

Este protocolo pretende establecer pautas para a implantación da cesárea acompañada e o contacto pel con pel continuado, garantindo que se respecten os dereitos e necesidades das nais e dos seus bebés, e promovendo un ambiente de parto máis cálido e humano.

Para acadar este obxectivo, é necesario implantar un procedemento que facilite a súa organización multidisciplinar e guíe aos profesionais para conseguir os seus obxectivos centrados na mellora continua da calidade e seguridade asistencial.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

Este procedemento enmárcase na Estratexia Galega de Saúde 2030 establece un modelo de prestación que se basea na centralidade da persoa con respecto á nosa sociedade plural, onde se promove e protexe a autonomía persoal e o respecto aos valores e preferencias de cada unha das persoas, e garantan a humanización no trato, incorporando a perspectiva de xénero a través de propostas e recomendacións de atención integral á saúde da muller.

2. OBXECTIVOS

2.1 OBXECTIVO XERAL

- Facilitar o CPP e o acompañamento ao longo de todo o proceso asistencial do parto por cesárea.

2.2. OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Conseguir un CPP precoz e continuado tras o nacemento e ata o traslado á planta de hospitalización.
- Favorecer o acompañamento da nai pola persoa da súa elección desde o inicio do procedemento de cesárea.
- Ofrecer unha atención individualizada e favorecer un clima de confianza, seguridade e intimidade do núcleo familiar.

3. ÁMBITO DE APLICACIÓN

3.1. ÁMBITO ASISTENCIAL

Bloque cirúrxico, Área de partos, Pediatría da AS Ferrol.

3.2. POBOACIÓN DIANA

Nais xestantes ás que se lles realiza unha cesárea na AS Ferrol.

3.3. CRITERIOS DE INCLUSIÓN

- Nai con desexo de realizar CPP e/ou acompañamento.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

- Nai que, a criterio do obstetra e do anestesiólogo, cumpre as condicións médicas necesarias para a realización do CPP e/ou acompañamento.
- Recentemente nado que, a criterio do pediatra responsable, se atope en condicións de realizar CPP sen risco.
- Recentemente nado que, aínda que precise ingreso na unidade de neonatos, pode realizar CPP durante as dúas primeiras horas de vida.
- Nai e acompañante comprendan e acepten as normas dentro do quirófano e REA.

3.4. CRITERIOS DE EXCLUSIÓN

- Inestabilidade hemodinámica da xestante.
- Pretérminos por baixo de 35 semanas.
- Peso estimado do RN por baixo de 2000 g (se se sospeita un peso menor, pesar ao RN ao nacer e se pesa >2000 g proseguir co CPP).
- Anestesia xeral ou reconversión á mesma durante o acto cirúrxico.
- Problemas anestésicos/cirúrxicos coñecidos ou previstos.
- Xestacións múltiples: dependerá da decisión do equipo médico, as circunstancias clínicas e a dispoñibilidade de persoal en cada caso.
- Cando por motivos asistenciais non se poida dispoñer do persoal suficiente para realizalo de forma segura.
- Cando non haxa comprensión ou aceptación deste protocolo por parte da xestante ou o seu acompañante.

4. DEFINICIÓNS

Contacto pel con pel (CPP) ao contacto directo da pel do RN coa pel da súa nai, que se realiza colocando ao RN en decúbito prono espido sobre o abdome e tórax da súa nai tras o parto, durante dúas horas ou ata que se complete a primeira toma e finalice o período de alerta tranquila.

- **CPP inmediato:** cando é inmediato ao nacemento.
- **CPP precoz:** cando ten lugar durante a primeira media hora.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

Cesárea: e aquela intervención cirúrxica na que se extrae un ou máis fetos a través dunha incisión no abdome e o útero dunha muller.

5. DESENVOLVEMENTO

5.1. INFORMACIÓN Á GESTANTE E ACOMPAÑANTE

Todas as xestantes atendidas na área sanitaria de Ferrol recibirán e información sobre este protocolo, tanto en Atención Primaria como na Sesión informativa de Plan de parto e nacemento preparto que se ofrece no hospital.

Cando un facultativo do Servizo de Xinecoloxía-Obstetricia indique a unha muller unha cesárea con carácter programado, reforzará, xunto coa matrona/enfermeira, a información sobre o protocolo de CPP, entregándolle no devandito momento o documento informativo e o consentimento informado. (Anexo 1 e 2)

Ademais, solicitará a inclusión en lista de espera cirúrxica (prioridade 1) ao Servizo de Admisión, solicitando analítica preoperatorio e consulta preanestésica (ECG se non o tivera realizado), para anamnese e entrega de consentimento informado. Estas consultas terán carácter prioritario e serán programadas o máis axiña posible.

Debe haber un desexo expreso da nai e o seu acompañante de participar de forma activa no nacemento do seu fillo/a e, ademais, verificarase que a xestante e/ou o seu acompañante comprenden e aceptan o protocolo (Anexo 1 e 2).

Podería ser necesario programar unha cesárea en 24-48 horas, nestes casos chamarase á secretaria de Anestesia para que a paciente poida ser valorada ese mesmo día e realizarse un hemograma e coagulación urxente ese mesmo día.

5.2 CPP EN ÁREA DE PARTOS

5.2.1. Información previa e comprensión do protocolo

Tras o ingreso e recepción en planta de hospitalización, canalizaráselle unha vía venosa e administraráselle a premedicación pautada.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

Neste momento, a matrona volverá informar e confirmarase a comprensión (por parte da xestante e a persoa que a acompañe) do procedemento pel con pel, así como das súas implicacións e limitacións.

5.2.2. Preparación da persoa acompañante

A **TCAE da área do paritorio** realizará a acollida da persoa acompañante:

- Proporcionará uniforme cirúrxico adecuado á persoa acompañante, que constará de pixama cirúrxico, gorro, máscara cirúrxica e calzas.
- Informaralle de que debe cambiarse na habitación onde se atope acompañando á xestante.
- Indicaralle que deixe todas as súas pertenzas nunha bolsa (incluíndo o teléfono móbil) que gardará nun roupeiro con chave, que se atopa na entrada da planta de Obstetricia.
- Informaralle de que o hospital está exento de responsabilidade nos casos de perda, extravío ou deterioración das devanditas pertenzas.
- Informaralle de que debe permanecer á espera no corredor que une a planta de Obstetricia co bloque cirúrxico, ata que o anestesiólogo e o obstetra responsables confirmen que está todo preparado para comezar a cirurxía.

5.2.3. Inicio no quirófano

A monitorización da paciente realizarase de forma que interfira o mínimo posible coa realización do CPP, sempre que sexa compatible coa seguridade da mesma segundo o criterio do anestesiólogo responsable (electrodos de monitorización FC nas costas ou nos ombreiros, tensiómetro nos membro inferiores, liberdade de movemento cos seus brazos...)

A **TCAE de quirófano** realizará a acollida do acompañante, que entrará pola porta de acceso á cabeceira da xestante e informaralle do procedemento:

- Indicaralle que se sitúe á dereita da cabeceira da xestante, sentado de modo que non interfira coa estación de anestesia e o eventual acceso á cabeceira da paciente.
- Lembraralle á persoa acompañante que deberá comunicar ao persoal de quirófano se se marea ou ten calquera sensación desagradable. Se é así, facilitaráselle a saída do mesmo e será

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDEMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

atendido polo persoal de quirófano nun primeiro momento e posteriormente se fose preciso, pasará a habitación de ingreso da xestante.

- No caso de producirse algunha complicación médica que recomende un cambio de actuación por parte do equipo médico, a matrona ou a TCAE de quirófano invitará ao acompañante a abandonar o quirófano e agardar na habitación da xestante ata que se facilite nova información. Se despois do parto a nai e o RN están estables, o acompañante irá con eles á zona da Unidade de Reanimación.

Durante a cesárea o campo cirúrxico deberá estar separado da cabeceira da xestante o maior espazo posible, colocaremos o arco na parte máis próxima ó obstetra e o mais alto posible para deixar o mais libre posible o peito da nai.

O **obstetra** procederá á realización da cesárea.

Unha vez feita a extracción do RN, o obstetra realizará o pinzamento tardío do cordón sempre que sexa posible, e cubrira o RN cun pano prequentado.

A **matrona** collerá ao RN con luvas estériles e secarao con panos prequentados, que facilitará o persoal de quirófano, evitando secarlle as mans para que así queden impregnadas en líquido amniótico.

A mellor forma de colocar ao recentemente nado é cruzalo lixeiramente no peito para que así non se escorregue cara ao pescozo da nai, coas extremidades abertas e flexionadas e a cabeza ladeada lixeiramente estendida, apoiada no peito materno, evitando a flexión e a hiperextensión do pescozo.

Valorarase polo pediatra vixiando que realice unha transición adecuada á vida extrauterina. Se considera necesaria a súa intervención realizará a asistencia ao RN no berce de reanimación (que estará preparada sempre e en todo momento e circunstancia), apoiado pola matrona. Se non fora necesario a súa intervención realizarase CPP ininterrompido.

Manterase ao recentemente nado quente coas mantas necesarias e colocaráselle un gorro de algodón prequentado, permitindo o contacto visual en todo momento.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

O persoal de quirófano facilitará unha batea onde a matrona terá preparada a pinza identificativa e pulseira do recentemente nado, así como as xeringas para recoller o pH arterial e venoso do cordón. Unha vez recollidos, o celador do quirófano levará as mostras a Área de obstetricia.

Se os proxenitores decidiron alimentar ao seu fillo con lactación materna, alentarse á nai para iniciala xa dentro do quirófano.

Durante todo o tempo que o RN atópese en CPP, a matrona encargarse de que non perda calor, controlando periodicamente a súa temperatura, así como a súa respiración e ton muscular.

Se por calquera motivo non pode realizarse o CPP do RN coa súa nai ou hai que interrompelo, con (anestesia xeral, incidencias durante a intervención, hipotensión...) facilitarase que o faga coa outra persoa acompañante na habitación da planta de Obstetricia ou na área de Reanimación habilitada, segundo o motivo da interrupción.

Ao finalizar a intervención cirúrxica, a nai co RN en CPP e a persoa acompañante, serán trasladados á sala de recuperación postparto na área de Reanimación acompañados pola matrona, ou anestesista e ou/a enfermeiro/a de quirófano.

5.3. CONTINUIDADE CPP NO POSTOPERATORIO INMEDIATO

Na área de Reanimación existe un posto especificamente dedicado a facilitar o CPP e acompañamento. A súa finalidade será garantir un clima de confianza, seguridade e intimidade do núcleo familiar, evitando separacións innecesarias da nai e o RN desde o primeiro momento e ao longo de toda a estancia hospitalaria.

A vixilancia e monitorización materna (ECG, saturación, PANI, dor/EVA) realizarase de igual maneira que a calquera outro paciente cirúrxico, incluíndo ademais a vixilancia periódica do sangrado vaxinal e ton uterino. Para iso, o persoal facultativo e enfermería de Reanimación realizarán un rexistro das constantes por escrito e unha escala de avaliación ao alta que tamén quedará reflectida por escrito.

A matrona procederá á vixilancia do RN, procurando en todo momento o CPP, sempre que as condicións o permitan e non haxa ningún tipo de contraindicación:

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

- Rexistrará cada 30 minutos o estado do mesmo (Respiración, actividade, perfusión e posición/tono – RAPP). (Táboa 1)
- Indicará ao acompañante que se sitúe sentado á cabeceira contraria ao monitor.
- Ensinará á nai e o seu acompañante, a posición correcta na que debe estar o RN para reducir o risco dun episodio aparentemente letal:
  - o Como é a posición na que a súa vía aérea non corre perigo de obstruírse durante o CPP, decúbito prono.
  - o Como recoñecer os signos de alarma do RN (apnea, respiración irregular, queixume, ruidos respiratorios estraños, hipotonía, rixidez, palidez, cianose) para poder avisar aos profesionais sanitarios.
  - o Axudará ao inicio da alimentación do RN, tanto se é lactación materna como alimentación con fórmula.

Ante unha situación de emerxencia pediátrica, a TCAE e a enfermeira de Reanimación responsable da nai acudirán ao posto da diada nai-fillo, encargándose de chamar ó busca do pediatra de planta, apoiando en todo momento á matrona.

Se fose preciso procederase ó traslado do RN á cuna de reanimación no antequirófano 1 (a cal debe permanecer en modo de prequencemento dende que remate a cesárea ata que a nai sexa trasladada á planta de hospitalización).

A partir das 2 horas da intervención a nai será valorada polo persoal sanitario facultativo de anestesia antes de ser trasladada á planta de hospitalización, mantendo o CPP. Antes dirixirase á persoa acompañante ao roupeiro para que poida recoller as súas pertenzas.

6. FASES DE IMPLEMENTACIÓN

A implementación deste protocolo require que se cumpran rigorosamente todas e cada unha das indicacións establecidas, así como que non concorran ningunha contraindicación.

Só así se pode garantir en todo momento e circunstancia tanto a seguridade da paciente, da persoa acompañante e do RN, como do persoal sanitario implicado no seu coidado e atención.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

Partindo do anteriormente establecido, este protocolo consta de tres fases de implementación:

1ª FASE: Inclúranse as cesáreas programadas que cumpran os criterios de inclusión descritos e ningunha das contraindicacións. A atención postcirúrxica levarase a cabo polo persoal sanitario facultativo e non facultativo de reanimación e a matrona, a cal encargárase tamén da atención neonatal e da lactación materna en estreita colaboración co persoal sanitario facultativo e non facultativo de Reanimación.

Para levar a cabo esta primeira fase de implementación as cesáreas programadas serán realizadas a primeira hora da mañá, dado que a matrona encargada de levar a cabo este procedemento, e a asignada a Consulta de Plan de Parto, polo que terá que estar de volta sobre ás 11:30.

2ª FASE: Tras levados 3 meses dende a implementación do protocolo reavalíase o ámbito e tipo de cesáreas incluídas na primeira fase, co obxectivo último de ir ampliando progresivamente o ámbito de aplicación, e incluír o maior número de cesáreas posibles, pormenorizando as indicacións e contraindicacións que aseguren unha contorna segura tanto para as pacientes como para os profesionais que as atenden.

3ª FASE: Transcorridos 6 meses desde a implementación do protocolo o acompañamento en cesáreas e contacto pel con pel realizarase tanto en cesáreas urxentes como programadas, a condición de que non concorran contraindicacións que o impidan ou poidan comprometer a seguridade da nai e do recentemente nado.

6.1. MEDIOS MATERIAIS

Precísase da dotación dos seguintes medios materiais para o correcto desenvolvemento do protocolo:

- O material necesario para realizar a correcta monitorización da puérpera durante o postoperatorio inmediato no espazo habilitado para o efecto no ánimo de garantir, na medida do posible, un clima de confianza, seguridade e intimidade do núcleo familiar, evitando separacións innecesarias da nai e o recentemente nado desde o primeiro momento e durante toda a súa estancia hospitalaria.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

- Roupa cirúrxica para o acompañante, aumentando o número de pixamas fornecidos polo servizo de lencería
- Un asento destinado ao acompañante dentro do quirófano.
- Medicación e material necesario para os coidados rutineiros do RN que deberan estar dispoñibles

6.2. REQUISITOS DE PERSOAL

Os profesionais implicados no protocolo son (por orde alfabética):

- Celadores área cirúrxica/partos
- Enfermeiras/ros da área cirúrxica, pediatría e Reanimación.
- FEA de Anestesioloxía e Reanimación
- FEA de Obstetricia e Xinecoloxía
- FEA de Pediatría
- Matronas
- TCAEs da área cirúrxica/área de paritorio/REA

7. AVALIACIÓN E SEGUIMENTO

Corresponderá ás matronas recoller os datos no formulario de rexistro (anexo 3) que se entregará a persoa encargada da supervisión da planta de Obstetricia.

Recolleranse os datos de todas as cesáreas correspondentes a cada fase.

7.1. INDICADORES

7.1.1. CPP en quirófano na cesárea programada (%)

Fórmula: N° de RN que realizan CPP coa súa nai en quirófano tras o nacemento por cesárea programada*100/total de mulleres ás que se lle practica unha cesárea programada.

Periodicidade: semestral.

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

7.1.2. CPP finalizados precozmente por motivos de seguridade asistencial

Fórmula: N° de CPP finalizados precozmente * 100 / N° de RN que realizan CPP coa súa nai en quirófano tras o nacemento por cesárea programada

Periodicidade: semestral.

7.1.3. Acompañamento en quirófano na cesárea programada (%)

Fórmula: N° de mulleres ás que se lle practica unha cesárea programada que están acompañadas en quirófano durante a realización da mesma*100/total de mulleres ás que se lle practica unha cesárea programada.

Periodicidade: semestral.

7.1.4. CPP en quirófano na cesárea (%)

Fórmula: N° de RN que realizan CPP coa súa nai en quirófano tras o nacemento por cesárea *100/total de mulleres ás que se lle practica unha cesárea.

Periodicidade: anual.

7.1.5. CPP finalizados precozmente por motivos de seguridade asistencial

Fórmula: N° de CPP finalizados precozmente * 100 / N° de RN que realizan CPP coa súa nai en quirófano tras o nacemento por cesárea

Periodicidade: anual.

7.1.6. Acompañamento en quirófano na cesárea (%)

Fórmula: N° de mulleres ás que se lle practica unha cesárea que están acompañadas en quirófano durante a realización da mesma*100/total de mulleres ás que se lle practica unha cesárea

Periodicidade: anual.

TRAS REMATADA A 1º FASE, ESTA GUÍA DEBERÁ SER REVISADA PARA CONTINUAR COA FASE 2 E 3.

Silvia Rodríguez López

SERVIZO
GALEGO
DE SAÚDE

ÁREA SANITARIA FERROL

Página 14 de 14

DIRECCIÓN ATENCIÓN HOSPITALARIA

PR-CLN-210

GUÍA DE ACTUACIÓN NO PROCEDIMIENTO DE PEL CON PEL E ACOMPAÑAMENTO EN PARTOS MEDIANTE CESÁREA

8. AUTORES

Patricia Tenreiro Gabela

Isabel Barros Cortegoso

Rosario Magán Souto

Francisco Castro Seoane

José Luaces González